

Biserica Ortodoxă și viața românească din Covasna sub semnul tranziției și incertitudinii (1944 - 1945)

A. În contextul administrației românești (sept. – nov.1944)

Pentru starea de bucurie, exprimată de români în momentul eliberării Ardealului, relevantă și plină de semnificație, pentru suferința celor patru ani, este circulara trimisă în ziua de 25 septembrie 1944 de Mitropolitul Ardealului, Înalț Prea Sfințitul, Nicolae Bălan, *"Dezrobirea regiunii secuizate"* credincioșilor din zona Arcului Carpat, zonă, care prin strădania marelui ierarh, își dobândise după unirea din 1918, demnitatea și noblețea prin ridicarea frumoaselor biserici, care, acum, nu mai reprezentau multe dintre ele, decât o frumoasă amintire. *"Acum patru ani, o hotărâre nedreaptă a dușmanilor poporului românesc v-a pus din nou sub jugul maghiar, pe care strămoșii noștri i-au îndurat înainte vreme îndelungată. Grele au fost chinurile și prigonirile de care ați avut parte în răstimpul acestor patru ani. Ați fost batjocoriți, loviți, uciși, avutul vostru a fost jefuit, bisericile în multe locuri v-au fost dărâmate, arse sau închise, preoții voștri au fost alungați și sufletul vostru a fost oprit de a-și mai arăta credința strămoșească și dragostea de neam. Cu mare durere primeam veștile despre suferințele voastre și în tot acest timp nu am încetat a înălța rugăciuni către Dumnezeu să scurteze vremea aceasta de încercare și să vă aducă iarăși la sânul Patriei românești, ca să puteți trăi în libertate, după voia sufletului vostru. [...] Știm iubii mei, că pe mulți dintre voi asupritorii unguri v-au silit cu amenințări de moarte să treceți la bisericile lor, ca să vă facă mai ușor unguri. Dar sufletele voastre nu s-au lepădat în adâncul lor de credința strămoșească. Știm cei mai mulți dintre voi ați îndurat toate batjocorile și suferințele, dar nu v-ați lepădat de legea părinților voștri. Laud această alipire a voastră către Biserica noastră. Acum și cei care ați trecut sau ați fost trecuți cu de-a sila și fără ca măcar să fiți întrebați. la alte legi, sunteți liberi să vă întoarceți iarăși netulburați la sânul Maicii Voastre celei bune, la Sfânta Biserică cea adevărată, care este a noastră a românilor. Ca Părinte și Pastor sufletească al vostru, vă chem pe toți să vă întoarceți acasă, la credința voastră moștenită de la părinți, lepădând de pe sufletul vostru orice urmă și orice lanț al străinului. Să știți că de data asta eliberarea voastră de sub jugul maghiar este pentru totdeauna. În curând vă voi trimite preoți de-ai noștri să vă întărească în credință, întrucât se va putea pe aceia care v-au păstorit înainte cu patru ani și pe care îi cunoașteți. Să-i primiți cu bucurie, ca pe niște soli ai birii înfieri românești. Mulțumesc în numele vostru și al meu Prea Sfințitului meu frate, Episcopul Nicolae al Clujului, care s-a îngrijit de voi cu iubire în acești patru ani de prigonire a credinței voastre, întrucât cât a putut, trimițând la voi câțiva preoți și venind chiar Prea Sfinția Sa. Vremuri mai bune se deschid de aici înainte pentru oricine e român. Biseri-*

cile vor fi rezidite și redeschise. Starea voastră se va îmbunătăți, ca să nu mai fiți umiliți de unguri. Dacă bunul Dumnezeu îmi va ajuta, nu peste mult timp voi veni să vă văd față la față și eu, să vă aduc cuvânt de mângâiere, să vă cunosc rănilor și lipsurile, ca să știți ce măsuri trebuie luate pentru îndreptarea lor. Și până atunci, trimițându-vă arhieriasca binecuvântare pentru voi toți cei care vă întoarceți iarăși în sânul Maicii voastre sufletești, de la care ați fost rupți prin silă, vă îmbrățișez cu cea mai caldă iubire părintească¹". Circulara Mitropolitului Nicolae Bălan are în conținutul ei exprimată toată nădejdea unei vindecări a rănilor, din cei patru ani, pe care le-a îndurat Biserica Ortodoxă românească în toată Transilvania de nord, dar mai cu seamă aici, unde s-a depus atâta jertfă în anii stăpânirii românești de după Marea Unire din 1918. Abordarea celor trei luni de administrație românească prezintă importanță în condițiile în care se spera într-o reluare firească a cursului vieții românești întreruptă dramatic la 1940. Aceleași speranțe erau nutrite în ziarul „Tribuna”, în care la 14 septembrie 1944, apărea articolul „Am văzut Înviearea”, menționându-se în același spirit al bucuriei că „nu există răstignire fără înviere. Am văzut răstignirea neamului și a pământului transilvan. Cu inima strânsă de durere, ne-a fost dat să vedem Înviearea. Rară bucurie pentru viețuitoarii aceleiași epoci. Niciodată, ca în zilele acestea de adevărată apoteoză românească, nu ne-am dat mai bine seama de cuvintele: „Nu există înviere fără răstignire”. Da! Am văzut Înviearea dreptății! Îndreptându-ne spre nedreptul hotar inima bătea să ne spargă pieptul. Ne apropiam doar de altarul pătimirilor românești, de bisericile văduvite de crucea valahă, de preoți și de simfiera românească”. Sugestive rânduri, prin emoția trăită în momentul revederii locurilor românești, pustiite însă acum, de urmele celor patru ani de încercări și primejdii. Eliberarea orașului Sfântu Gheorghe la 8 septembrie 1944, a fost un simbol al libertății redobândite, pentru toți românii, și pentru cei rămași pe loc, dar și, pentru cei care se întorceau în zonă, după patru ani de refugiu. În orașul Sfântu Gheorghe după aceeași relatare a ziarului Tribuna, pentru începutul unei bune organizări, românii s-au constituit în gărzi naționale. „Viața lor (a românilor) în cei patru ani de civilizație maghiară a fost un chin, - se spune în relatarea unui martor ocular - erau mai mult la poliție și în temniță decât acasă. Unguri au rămas destui în orașe și sate, afară de tineret care s-a înrolat în vizele armate ale lui Horty, sau de cei care au fost uneltele teroarei împotriva valahilor și a omeniei. Printre românii care ne-au înconjurat se găseau și unguri. Și de la unii și de la alții am aflat că stăpânirea maghiară i a dus la săpă de lemn. Despre funcționarii români nici vorbă. Nici unul n-a fost menținut în slujbă. O adevărată prigoană a fost îndreptată împotriva tuturor acelor care îndrăzneau să grăiască în limba valahă pe străzile orașului. Atmosfera orașului era viciată dacă un român ar fi strigat pe Dumnezeul credinței lui în limba în

care s-a născut. Cât privește religia, apoi aceasta era considerată ca cea mai mare dușmană a statului maghiar”². Un tablou sumar, dar revelator pentru atmosfera ce a caracterizat cei patru ani de ocupație orașele și satele din Secuime și din întreg Ardealul de Nord.

Momentului de euforie a victoriei i-a urmat însă, episodul retragerii trupelor maghiare și germane din toamna anului 1944, care, în semn de răzbunare au distrus tot ce le-a ieșit în cale, provocând pierderi similare cu cele ale războiului. Toate aceste fapte reies din relatările preoților aflați în zonă, și a celor care au dorit să se reîntoarcă în parohii după eliberarea Transilvaniei. Slujitori ai altarului Bisericii ortodoxe, în perioada ocupației, au fost cei patru învățători trimiși ca preoți misionari în zona Secuimii de Episcopul Nicolae Colan al Episcopiei Clujului, originar din Araci, județul Covasna, căruia în circulara prezentată Î.P.S. Nicolae îi aducea calde mulțumiri. Aceștia au fost: Alexandru Petruț, care datorită împrejurărilor a slujit în mai multe biserici, ajungând apoi să administreze Protopopiatul ortodox din Sfântu Gheorghe până la desființarea protopopiatului cu sediul la Prejmer, protopopiat creat vremelnice în 1942 - pentru a administra parohiile din Secuime ce nu au intrat în teritoriul ocupat - preotul Ioan Roman din parohia Valea Mare, preotul Aurel Babiciu din parohia Covasna, preotul Teodor Sămărtean din parohia Brețcu. Toți cei patru preoți au întreținut în limitele posibile situațiile existente, un minimum de viață religioasă pentru românii rămași, înfruntând mari riscuri și primejdii, pentru curajul de a sta în mijlocul credincioșilor. Un merit aparte îl are preotul, Alexandru Petruț, absolvent al Școlii Normale, născut pe Valea Someșului, care în acești ani grei, cum arată documentele vremii, a ținut loc de protopop, preot, diacon și clopotar. Pentru acest lucru a suferit o serie de necazuri din partea autorităților maghiare. Era chemat de jandarmi să fie cercetat și în timpul slujbelor, fiind de multe ori scos afară din biserică în timpul săvârșirii unor slujbe. De comun acord cu credincioșii din unele parohii, mergea să slujească în zile de duminică sau sărbători. Zelul preotului Alexandru Petruț a fost remarcat de autorități, așa încât în toamna anului 1944, un cetățean maghiar al orașului Sfântu Gheorghe, membru al serviciului de Securitate, venind la Oficiul parohial să-l aresteze, în timp ce preotul Alexandru Petruț se îndrepta spre cuier să-și ridice pardesiul, l-a împușcat în cap, glonțul însă, a ricoșat în bordura sobei de teracotă, ajungând în piciorul drept și rănindu-l. Căzut la pământ este ridicat de un vecin maghiar care îl duce pe ascuns la spitalul orașului³. Deși s-a produs eliberarea regiunii Ardealului de Nord în septembrie 1944, toți cei patru preoți au rămas în parohii, în cursul anilor 1944 și 1945 până la reîntoarcerea preoților titulari, an în care nu au fost scutiți de primejdii, din partea noii administrații sovietice și a noilor ei susținători. Un val de adevărată ostilitate s-a revărsat asupra populației românești, în timpul retragerii armatelor maghiare și după această dată. Situația generală în județele Treiscaune și Ciuc după trecerea frontului, cerea imperios necesitatea unor forțe de ordine, întrucât efectivele Jandarmeriei și Poliției române revenite în zonă nu puteau face față, fiind supuse unei discreditări permanente de maghiari. Situația s-a agravat în condițiile în care, pe fondul retragerii trupelor maghiare, o parte a românilor se întorceau în zonă, dar care, în urma întâmplărilor auzite cu ocazia schimbării frontului și a jafurilor trupelor inamice, făceau drumul de întoarcere de frica unor acțiuni îndreptate împotriva lor. La Boroșneul Mare, județul Covasna, primii jandarmi români au ajuns la 20 septembrie 1944, înaintea lor sosind în localitate o unitate militară de voluntari români. Cu ajutorul acestora s-a început strângerea armelor și munițiilor de la populație, capturarea soldaților maghiari și germani răătăciți prin zonă. Postul de jandarmi raporta la 24 septembrie, că biserica ortodoxă și cea

greco-catolică din comună, fuseseră devastate de jandarmii unguri, cu concursul populației băștinașe. Nu sosise nici un funcționar român, poșta, telegraful și telefonul nu funcționau, fiind firele rupte de către armatele în retragere, care stricaseră și podul de la intrarea în comună. De asemenea, calea ferată Sfântu Gheorghe – Brețcu și toate podurile fuseseră distruse⁴. Între primii preoți veniți, a fost preotul din parohia Bixad, sosit în zonă la 30 septembrie 1944, dar nevoit să părăsească parohia în mai multe rânduri, căci datorită împrejurărilor create de armatele în retragere nu s-a putut stabili. O parte din „credincioșii săi, cei mai mulți foști ortodocși români din motive ușor de înțeles, se tem să se pronunțe sau să se arate români”⁵. Din parohia Belini la sfârșitul lunii septembrie rapoartele posturilor de Jandarmi, arătau prezența în localitate a unui pretor maghiar din Târgu Secuiesc, funcție îndeplinită în toți cei patru ani de ocupație, iar acum acesta era păstrat în post de către comandamentul sovietic. La Belini acest pretor maghiar, a făcut propaganda maghiară, destituindu-i pe toți cei numiți în funcție de către autoritățile române, ordonând să nu se pună nici o firmă românească, iar în școli să se vorbească în continuare limba maghiară⁶. Tot în timpul retragerii, Biserica din localitate suferă grele lovituri. În „Telegraful Român” din 18 octombrie, preotul din Belini relatează că: „în ultimul timp, când armatele române au început să-i alunge, au găsit de bine că, dacă altceva nu mai pot face, să dărâme biserica, așa că, au tras cu tunul în ea. Patru lovituri în plin au căzut pe biserică, stricând parte din acoperiș, turnul din dreapta, cu acoperișul din față”⁷. Acestea sunt unele dintre semnele pe care le-au lăsat în amintire trupele inamice în retragerea lor. Momentului retragerii acestora îi urmează apariția trupelor eliberatoare, care în euforia victoriei s-au dedat la o serie de jafuri asupra populației din orașe și sate. O relatare în acest sens, o face preotul Teodor Sămărtean din parohia Brețcu care povestește că „În timpul evenimentelor, locuitorii s-au ascuns pe unde au putut, iar o parte dintre ei au trecut din nou peste munți în România, cinci oameni au fost duși de armata maghiară nici astăzi nu se știe unde, majoritatea gospodăriilor au fost incendiate cu vădită intenție de către armatele dușmănoase în retragerea lor. În ziua de 14 septembrie, înainte de a fi început Sfânta Liturghie, a intrat în biserică o femeie îmbrăcată în uniformă militară rusească însoțită de patru ofițeri ruși. Femeia s-a repezit la mine mi-a rupt stiharu în care eram îmbrăcat, fiecare bucată o trântea și o arunca în mine, după care m-a scos afară din Biserica [...] matricolele parohiale împreună cu alte obiecte de valoare, au fost puse încă din timp într-o ladă, iar lada îngropată în pivniță [...] soldații ruși au săpat în pivniță, crezând că vor găsi un butoi cu vin, și au dat peste lada în care erau obiectele de valoare. Furioși că n-au găsit vin, au distrus registrul morților din Poiana Sărată și al parohiei Brețcu, filă cu filă și arse în pivniță”⁸. Rapoartele privind starea de lucruri creată de retragerea armatelor arată același sentiment de furie manifestat împotriva populației românești. În plus, prin prezența lor, trupele rusești, socotite eliberatoare, și-au manifestat repede calitatea de ocupant, pactizând cu cei care până de curând luptaseră împotriva lor. Situația era menită să semene neîncredere în rândul populației românești, care văzând protecția comandantului rus în mai multe locuri, considera veridice zvonurile răspândite, potrivit căroră autoritățile românești în curând vor pleca din zonă. Tot în octombrie 1944, în localitatea Mărtineni, se raporta Legiunii de Jandarmi Sfântu Gheorghe că: „foștele autorități maghiare ale Prefurii Târgu Secuiesc continuă a-și menține autoritatea în plasa respectivă, ajutate fiind de garnizoana locală rusă. Din cauză că rușii sunt în strânsă legătură cu maghiarii, ce se dau drept comuniști”⁹. Și biserica din Mărtănuș a fost martora trecerii trupelor maghiare prin localitate, trecere ce s-a făcut auzită de bombele care au distrus turnul Bisericii, iar interiorul a fost bat-

jocorit. Un obiectiv atins acum la retragere a fost devastarea caselor parohiale întâlnite în cale, pentru a-i împiedica pe preoții români ce se întorceau în parohii să facă cale întoarsă. Cele care nu au fost devastate au fost puse la dispoziția trupelor rusești. S-a acționat conform unei sintagme binecunoscute în istorie *"după noi potopul"*, în condițiile în care pentru moment lucrurile puteau lua altă întorsătură. Ideea revenirii la situația dinaintea lui 1940 devenea o iluzie, iar entuziasmul se stingea încet în ini-mile românilor încercați de noi și grele valuri.

În climatul antiromănesc, întreținut de vechile autorități maghiare și de reprezentanții fostelor unități paramilitare maghiare, încurajat și de trupele sovietice s-au petrecut în acest episod al retragerii fapte deosebit de grave în județele din sud-estul Transilvaniei, la toate victime căzând românii. În acest context de necesitate stringentă a menținerii ordinii în zonă, trebuie amintit *Batalionul de Voluntari „Iuliu Maniu”* Brașov, care a acționat în județele Trei Scaune (Covasna), Ciuc, Mureș, Odorhei. El fusese organizat la Brașov, la apelul ziarului țărănesc *„Tribuna”*. Avea în jur de 600 de oameni și, ca scop principal pregătirea terenului pentru reinstaurarea administrației românești în județele menționate¹⁰. De o organizare a vieții religioase în Protopopiatul ortodox Sfântu Gheorghe, în această perioadă, nu se poate vorbi. Absența preoților în parohii, distrugerea multor biserici, frica credincioșilor români de a reveni la ortodoxie, firava administrație românească în zonă, au constituit cauze ce împiedicau reluarea vieții religioase normale, în fapt a întregii vieți românești, întreruptă la 1940. Această stare de lucruri a fost consemnată și de preotul Alexandru Petruț într-un raport înaintat Arhiepiscopiei Sibiului. *„După 23 august 1944, am trecut cu toții prin multe greutăți. Am stat mai multe zile închiși, la urmă eu am fost împușcat în piciorul stâng, suferind mult de pe urma acestor întâmplări. În două luni cât a durat administrația noastră nu am avut timp să răsuflăm liniștiți. La 14 noiembrie când au plecat autoritățile (române) ne-am evacuat și unii dintre noi, pentru câteva zile, până s-au mai liniștit spiritele. La câteva zile am fost la datorie. După această dată mulți dintre noi (preoți și credincioși) am avut de suferit din nou”*¹¹. Calvarul populației românești continuă în forme mai diminuate, dar percepția celor ce se întâmplau, era de natură să sădească nădejdea revenirii cu greu sau chiar deloc la situația creată de statul român după 1918 în Secuime. În fapt, vremea aceasta a perioadei interbelice, constituia pentru români imaginea modului de viață firească. Pe tot timpul administrației românești, în decursul celor trei luni, atât preoții catolici și reformați, cât și unii dintre locuitorii maghiari, au avut a o atitudine dușmănoasă față de instaurarea ei. Ca dovadă, la Brețcu timp de trei luni preoții maghiari s-au refugiat, revenind în localitate doar în cursul lunii noiembrie, când s-a instaurat administrația rusească¹². La fel au procedat și o parte a locuitorilor maghiari din sate și orașe, care s-au temut de o eventuală răzbunare din partea românilor, care de fapt nu a existat, nici acum și nici după 6 martie 1945, deși provocări s-au manifestat în acest sens, din partea părții maghiare. Pretextul instaurării administrației sovietice, a fost această presupusă răzbunare a autorităților românești. Activitatea administrației românești s-a dovedit scurtă și lipsită de autoritate, pe fondul unui haos provocat de aceste armate în retragere, precum și de ostilitatea și refuzul autorităților maghiare de a-și părăsi vechile poziții avute în cei patru ani.

B. În contextul instituirii administrației sovietice (nov. 1944 - 6 martie 1945)

Cele trei luni de administrație românească au constituit, așa cum s-a observat, un timp mult prea scurt pentru reluarea și consolidarea vieții românești. Contextul instaurării administrației sovietice s-a făcut pe fondul discreditării autorităților românești în zona Ardealului de nord, și într-un palier general, ca rezultat al Convenției de armistițiu de la Moscova din 12 septembrie 1944. Piedicile puse în tot acest răstimp de către elementele maghiare și trupele rusești au fost în măsură să stopeze multe din măsurile luate de organele românești. În acest cadru, reluarea normală a vieții religioase a românilor și-a avut limite impuse de autoritățile existente. Situația credincioșilor din parohiile satești a fost și mai gravă, întrucât nestabilirea preoților în parohii a întreținut o permanentă stare de provizorat și de nesiguranță. Și cum în condiții extreme, când în aer plutește teama și nesiguranța, zvonurile se transformă în informații veridice și situația tinde să iasă de sub control, perioada administrației rusești s-a transformat într-o veritabilă vreme de teroare asupra populației românești, culminând cu arestări în rândul preoților români pe baza unor diverse motive, a populației civile, interzicerea unor drepturi ale românilor, etc. Începând cu luna septembrie, Arhiepiscopia Sibiului a manifestat interes deosebit pentru numirea cât mai rapidă a unor preoți noi în zonă, făcând, în același timp, și apeluri insistente de revenire a preoților plecați în 1940. În momentul sistării administrației românești însă, și instituirii celei rusești, asistată de maghiari, aproape toți preoții au fost nevoiți să se reîntoarcă în locurile din timpul refugiei, așa încât începutul promițător al activității lor a încetat¹³. Un lucru important de menționat este faptul că eliberarea Ardealului de nord n-a dat curs din partea populației românești la acte de răzbunare împotriva autorităților sau locuitorilor maghiari, deși în timpul retragerii și după plecarea autorităților românești, a fost provocată în repetate rânduri. Înlocuirea administrației românești cu cea sovietică, reprezenta un act din scenariul alcătuit de forțele comuniste, menit să discrediteze autoritățile românești prin faptul că în cele trei luni de guvernare au acționat în mod răzbuinător pentru suferința îndurată în cei patru ani. În plus, Convenția de Armistițiu din 12 noiembrie lăsa loc de interpretări, care s-au potrivit acestui scenariu întocmit, și al cărui rol principal era jucat de Comisia Aliată de Control dirijată de comuniștii ruși, aflați în căutare de aderenți și susținători. Astfel, perioada până la instalarea guvernului pro-sovietic din 6 martie 1945, prin conjugarea intereselor sovietice cu cele maghiare s-a ajuns la un nou val de teroare, la care au căzut victime - prin arestări, amenințări, expulzări și bătăi - românii. La învinuirea de *“a fi român”* și *“ortodox”* se adaugă acum, aceea de *„dușman al democrației”*, care în fond, putea să însemne orice. Astfel, cei reveniți în septembrie au făcut cale întoarsă, termenul de reveniri religioase pentru români a încetat, preoții ortodocși au fost silși să plece, iar o parte din cei rămași sunt arestați, metodele de intimidare s-au intensificat, generând o crescândă atmosferă antiromânească. Cât privește starea de spirit a populației românești rămasă pe loc, în convingerea că răul cel mare a trecut, aceasta trăia o profundă dezamăgire, după retragerea administrației românești. *„Decepționați și îngrijorați de ziua de mâine, - scrie pr. T. Sămărdăian din Brețcu la 14 ianuarie 1945 - zilnic sunt întrebat de cei cu care mă întâlnesc, oare ce va fi cu noi, și când revin autoritățile române. În chestiunile pe care le au cu autoritățile [existente], mă duc cu fiecare în parte ca să mi fie insultat”*¹⁴. Din punct de vedere administrativ, chiar dacă granița se desființase, cele două protopopiate ortodoxe române, unul

cu sediul la Sfântu Gheorghe - administrat de preotul Alexandru Petruț - și altul cu sediul la Prejmer - administrat de preotul Ioan Ludu -, își continuă activitățile religioase și administrative în mod separat ca și până acum, - în condițiile anulării dictatului de la Viena și desființarea graniței - existența protopopiatului de la Prejmer creat în contextul războiului nu își mai avea rațiunea. Deși au existat din partea preoților din parohiile cuprinse în protopopiatul de la Sfântu Gheorghe cereri numeroase privind reorganizarea protopopiatului anterioară anului 1940, prin desființarea celui creat în 1942 cu sediul la Prejmer, Arhiepiscopia Sibiului și I.P.S. Nicolae a considerat inoportună încă această reorganizare, cele două protopopiate fiind separate până în toamna anului următor. Înființarea Protopopiatului ortodox cu sediul la Prejmer a fost o măsură benefică pentru parohiile românești aflate dincolo de granița pusă în 1940. În timpul ocupației s-a căutat prin toate mijloacele contactul cu credincioșii ortodocși români, iar după august 1944, preoții de aici au făcut naveta pentru oficierea sfintelor liturghii, botezuri, înmormântări, parastase, acolo unde încă preoții plecați în 1940 nu reveniseră, pe fondul frământărilor de ordin politic din Ardealul de Nord. Motivele sunt subliniate și într-o analiză de sinteză a celor trei ani de activitate, întocmită la începutul anului 1945 de preot Ioan Ludu, în care se arată că înființarea protopopiatului cu sediul la Prejmer, a fost o necesitate care și-a adus roadele sale, strângând într-un mănunchi cele 21 de parohii, izolate și lipsite de conducerea lor legală, rea ducând-se viața bisericească normală în aceste parohii. Deși creat cu caracter provizoriu, prin faptul că Ardealul de nord a fost ocupat, după eliberare, „acesta a fost măcar nominal eliberat” și protopopiatul nostru a trebuit în mod firesc să ia sub ocrotire și să se îngrijească de bunul mers și de organizarea parohiilor din secuime, unde au putut pătrunde preoții noștri. Gria față de aceste parohii din Secuime constituie o problemă separată pentru protopopiat

până atunci când, după intrarea autorităților române care este în curs, problema parohiilor și preoțimii din Secuime își va primi rezolvarea lor definitivă¹⁵. Lucrarea pomită în 1942 în acest protopopiat, a avut în vedere obținerea de ajutoare materiale pentru credincioșii de dincolo de graniță, adăpostirea celor care se refugiau, preoți și credincioși, consemnarea situației bisericilor etc. *“Preoții care au avut curajul să rămână acolo – scrie preotul protopop Ioan Ludu - s-au văzut fie fără credincioși, fie expulzați cu forța din parohiile lor, încât la un moment dat nu mai aveam în întreaga Secuime nici un preot ortodox în funcțiune, și eram bucuroși să putem trimite credincioșilor cel puțin cărți de rugăciune, apă sfințită, anaforă, și câte un cuvânt de îmbărbătare”*¹⁶. Evenimentele, ce au avut loc după luna august 1944, au afectat în bună măsură și activitatea protopopiatului de la Prejmer, prin prezența maselor de refugiați, prin retragerea armatelor române, prin intrarea armatei sovietice, prin schimbarea regimului, stânjenind activitatea bisericească. Corespondența bogată s-a purtat între protopopiatul de la Sfântu Gheorghe și Arhiepiscopia ortodoxă a Sibiului. Preotul Alexandru Petruț trimitea rapoarte amănunțite despre evoluția vieții religioase a românilor și greutățile existente în parohii. Dată fiind lipsa unui mijloc de transport, a banilor, pr. Alexandru Petruț nu se putea deplasa decât în parohiile din apropiere, astfel, majoritatea lor rămăneau necercetate iar lipsa de informații despre ele era mare¹⁷. Preoții numiți de Episcopia Clujului au fost lipsiți în toate aceste luni de salarii, situație foarte grea în condițiile în care alte surse de venituri nu existau. Poșta nu furniza în zonă colete sau bani. Primăria orașului Sfântu Gheorghe a refuzat să acorde parohiilor cantitatea de lemne care le era destinată în fiecare an pentru consum. Au existat în acest sens nenumărate cereri adresate de protopopiat, care au rămas fără rezolvare. Administrația rusească a fost doar începutul a ceea ce urma să vină în anii postbelici.

Note

1. Mitropolitul NICOLAE, „Mântuiește Doamne, poporul tău”, Sibiu, 1945
2. Arhiva Centrului Eclesastic de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, Sf. Gheorghe, Fond Manuscrise
3. Ibidem.
4. IOAN CIOLAN, Transilvania prigonită de unguri, Casa de Editură Petru Maior, Târgu Mureș, 1997, p.58
5. Arhiva Centrului Eclesastic de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, Sf. Gheorghe, Fond Manuscrise p. 23
6. IOAN CIOLAN, op. cit. p. 56
7. Arhiva Centrului Eclesastic de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, Sf. Gheorghe, Fond Protopopiatul Ortodox Român Sfântu Gheorghe, anul 1944, fila 37
8. Ibidem, fila 86
9. Ibidem, fila. 74
10. PETRE ȚURLEA, Monumente non grata, Falși martiri maghiari pe pământ românesc, București, 1996, Editura Bravo Press, pp.18-19,

11. Arhiva Centrului Eclesastic de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, Fond Protopopiat Ortodox Român, Sf. Gheorghe, aniul 1944, fila. 86
12. Fond Protopopiatul Ortodox Român – Sfântu Gheorghe, anii 1944-1945 nr. 27, fila 775,
13. Idem
14. Arhiva Centrului Eclesastic de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, Sf. Gheorghe, Fond Protopopiatul Ortodox Român Sfântu Gheorghe, anii 1944-1945, fila 534
15. Arhiva Centrului Eclesastic de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, “Fond Protopopiatul Ortodox Român Prejmer, anii 1944-1945, fila 58
16. Arhiva Centrului de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, Fond Protopopiatul Ortodox Român Sfântu Gheorghe, anii 1944-1945, fila 134
17. Arhiva Centrului de Documentare “Mitropolit Nicolae Colan”, Fond Protopopiatul Ortodox Român Prejmer, anii 1944-1945, fila 768

Zusammenfassung

Die Orthodoxe Kirche und die Rumänische Lebensweise in Covasna unter den Zeichen des Überganges und Unsicherheit

Die Unterlagen der damaligen Zeit, zeigen uns das nach der Befreiung des Sf. Gheorghe Stadt, am 8. September 1944, im Landkreis die rumänische Verwaltung eingesetzt wurde. Es hat sich gezeigt, dass die rumänische Verwaltung kurz und ohne Autorität war; auf Grund eines Chaos, provoziert vom Rückzug der Armeen und Ebenfalls von der Feindseligen Einstellung und Verweigerung der ungarischen Behörden die alten Stellungen zu verlassen. November 1944, bringt die Einsetzung der sowjetischen Verwaltung mit, das alles wurde durchgebracht auf Grund einer Diskreditierung der rumänischen Verwaltung aus Siebenbürgen. Die sowjetische Verwaltungsperiode hat sich in eine echte Terrorzeit für die Rumänen verwandelt, der Höhepunkt wurde erreicht als Priester und Menschen aus der zivil Bevölkerung des Covasna Landkreises inhaftiert wurden. Die Periode bis zur Einsetzung der prosovietischen Regierung am 6. März 1945, unter die Führung von Petru Groza, verbinden ebenfalls sowjetischen und ungarischen Interessen, war eine der Voraussetzungen von daß, was später die Autonome Ungarische Region sein wird.

Violeta Pătrunjel
Muzeograf, Centrul Ecleziastic de Documentare Mitropolit "Nicolae Colan",
Sf. Gheorghe, Str. Școlii, nr. 2
Tel/Fax. 067/313534

